صورت شرطنامه فرانسه و چین
ترجمه اوانس از فرانسه

صورت شرطنامهٔ ما بین فرانسه و چین

از آنجائیکه دولت جمهوری فرانسه و اعلیحضرت امپراطور چین اراده دارند
که بواسطهٔ قرارداد مقدماتیکه از برای عهدنامهٔ قطعی و حتمی آینده لایحه خواهد
گردید مباینات و مغایراتی را که درمیان هست و مانع آسایش عمومی
و وضع امور و مراودات گردیده است انجام بدهند و روابط دوستی
و همسایگی خوب مقرر فرمایند از جانب خودشان وکیل مختار قرارداده‌اند
اعلیحضرت امپراطور چین جناب لی هنگ چانگ را که اتابک پسر اعلیحضرت
امپراطور است و وزیر اول و حکمران و نایب السلطنهٔ مملکت جیلی و شخص
تیم درجه اول نجباء موروثی است . و دولت فرانسه مسیو ارنست فرانسوا
فورنیه را که کاپیتن فرقاطه است و فرمانده کشتی میس قراول ولتا و صاحب

نشان افتخار فرانسه و این دو شخص بعد از مبادلهٔ اعتبارنامه‌های خودشان
که موافق رسم و قواعد بوده است دربارهٔ فصول آتیهٔ این قرارداد
متفق الرّای بوده‌اند .

فصل اوّل دولت فرانسه متعهد میشود بر اینکه در هر وقت از اوقات
سرحدات جنوبی چین متصل به تنکن را ملحوظ و از خیالات تصرف هر ملّتی
محفوظ بدارد .

فصل دویم دولت چین با اطمینان از ضمانت مؤکدی که دولت
فرانسه دربارهٔ حفظ و امنیت سرحدات جنوبی خود متقبل میکرد و متعهد
میشود بر اینکه تمام قشون ساخلوی خود را که در تنکن دارد فوراً
از آنجا حرکت دهد و اکنون همچنان که در آینده شرطنامه‌هائی را که
مابین دولت فرانسه و اَنام منعقد شده است یا خواهد شد ملحوظ و مرعی دارد

فصل سیم از برای اظهار امتنان دربارهٔ صلح جوئی دولت چین
و شکرگذاری از جناب لی که در مذاکرات و محاورات این قرارداد

معقولیت و وطن خواهی خود را ظاهر کرد دولت فرانسه از طلبیدن
خسارت جنگ دست بر میدارد و در عوض دولت چین متعهد میشود
براینکه در تمام وسعت سرحد جنوبی خود متصل به تنکن آزادی تجارت را
مابین فرانسه و آنام از یکطرف و چین از طرف دیگر ماذون بدارد
و این قرار داد را بموجب یک عهدنامه تجارتی مقرر بدارد و مامورین
دولت چین در مذاکرات آن عهدنامه تجارتی لازم است که پیش از همه
عقیده صلح جوئی پیش گرفته باشند و در حیز امکان این شرطنامه را
برای تجارت فرانسه منافع و فواید داشته باشد .

فصل چهارم دولت فرانسه بر عهده میگیرد که در انشاء عهدنامه
اخری که دولت فرانسه با آنام منعقد و باین واسطه شرطنامه های سابق
مربوط بامور تنکن را منسوخ خواهد ساخت هیچ عبارتی که بر ضد رونق
و اعتبار چین باشد معمول و مستعمل ندارد .

فصل پنجم همینکه قرار امضا شد این دو دولت سفرا یا وکلای مختار

خود شان را معین باید بکنند که در مهلت سه ماه مجلس و مذاکره نمایند
از برای انجام مذاکرات عهدنامه قطعی موافق شرائط عمده مذکوره
موافق رسم دیپلوماتیک عبارت زبان فرانسه این شرطنامه
اعتبار دارد و لا غیر .

مقرر شد در تین سین یازدهم ماه مه سنه ۱۸۸۴ مسیحی و هفدهم
ماه چهارم سنه دهم کوانک شا بچهار نسخه دو نسخه بزبان فرانسه و دو
بزبان چین که وکلای مختار هر چهار را امضا و مهر و نشان کرده اند
و هر کدام از آنها یک نسخه دارد از هر زبان .

نقل از روزنامه طیمس مورخه ۲۲ ماه مه

پیشرفت روس بسمت هندوستان

مسئله مصر بطوری اعتنا و توجه انگلیسها را فراگرفته است که علی العجاله ممکن
نیست توجه آنها را بدیگر سمت عالم پلتیک منصرف کرد ولی یک مسئله
مهیب و تهدید آمیزی در طرف حدود ایران و افغانستان سر برزند

که بیش از مسئله مصر اسباب تشویش است — بهتر آنکه ملت انگلیس از پیش
خبردار شود و اسباب تهیه و جلوگیری را فراهم کرده از خطر احتراز و
اجتناب نماید — چند روز قبل صاحبمنصب دانشمندی درباره
همین مطلب رساله خواند که عقاید و نصیحت مستقیمه او محل تحسین گردید نزد
جمع صاحبمنصبان اهل وقوف که در آنجا حضور داشتند .

همه این صاحبمنصبان متفق الرأی بودند در اینکه پیشرفت دولت روس
در آسیا با وجود همه خاطرجمعی اطمینانی که بدولت انگلیس داده شده است
یک تهدید واضحی است و خطر بزرگی که لازمه آن یک اظهار صریح
فوری است از جانب دولت ما اظهاری که شایسته شأن عالی انگلیس باشد
لرد چلمسفرد که شرکت در مباحثه کرد گفت لشکر موجود هندوستان
با قوت حالیه اقتدار لشکرکشی دور ندارد در این باب همه او را تصدیق میکنند
ولی همچنین که لرد نامبرده اشاره کرد دولت انگلیس ذخیره زیادی موجود
دارد و امید آنکه در صورت اتفاق مهمی دولت انگلیس از برای محافظه

منافع خود لشکر کافی فراهم خواهد کرد .

پیشرفت دولت روس در سرحدات ایران و افغانستان او را در
مقامی وادار میکند که اگر قدم دیگری هم پیش نهد اسباب تصادم
مابین او و انگلیس خواهد گردید و در آن هنگام هرکدام از این دو
دولت که از جلو طرف مقابل عقب نشینند از آن روز به بعد آن دولت
در امورات فرنگستان و آسیا درجه دوم را خواهد داشت
گمان نمیکنم که انگلیسها متحمل این درجه پستی بشوند — تصرف مرو پیشرفت
روس تا به سرخس یک نشانه است که دولت روس قدم دیگری
هم پیش خواهد نهاد .

اگر دولت انگلیس پیش از وقت بطور آشکار اظهار نکند که تجاوز
روس از سرحدات حالیه بجای اعلان جنگ ملاحظه خواهد شد از جانب
دولت انگلیس مراد و مقصود روس تصرف شهر و قلعه هرات و بلوکات
خرم و حاصل خیز اطراف است .

تأثیری که تصرف مرو سبب شد رفته رفته سست میشود و بعد از یک
ماهی این واقعه دیپلوماتیک فراموش خواهد گردید و بالحال خبر تازه آنکه دولت
روس سرخس را تصرف کرده است. سرخس یک نقطه عمده ایست برکنار
سرحد افغانستان و اسباب تهدیدی از برای هرات است.

دولت روس اظهار کرده است که قلعه سرخس متعلق ایران نیست ولی
یک قریه ایست موسوم بهمان اسم که در آنطرف رودخانه هری رود واقع شده است
ولی ما قانع نمیتوانیم شد ازین تعبیر بجهة اینکه قلعه سرخس ایران بملاحظه
اهمیت عسکریه عظمی ندارد و دولت روس میتواند آنرا هر وقتیکه
بخواهد تصرف کند و در اینباب با دولت ایران هم پیش از وقت قرار
داد و مقرر شده است.

سرخس را که او تصرف کرده است

نظر باظهارات خاطرجمعی که دولت روس عادتاً میدهد یکنوع رسم
ادب و مصلحت شده است از برای ما ولی نباید آنرا مهم و طرف اطمینان
شمرد بجهة اینکه وزارت امور خارجه روس هیچوقت درست قول بوده است

و فقط اشخاصیکه از سبک امور روس بی اطلاع هستند متعجب میشوند
وقتیکه می بینند که دولت روس وعده های بزرگ ترین خودش را
بلعیده است در کمال آرامی قلب.

سبک روابط دیپلوماسی این دولت غیر از وضع مغرب زمین است
و بشباهت سبک آسیا است همچنانکه دولت و ملت او هم آسیائی است
رسم نفاق قاعده عمومی شده است هم در تجارت و هم در امور
دولتی و استثنا از این قاعده بسیار ندرت دارد و دولت روس یقین
خاطرجمعی بما خواهد داد که در آینده خیال تصرف هرات را نخواهد
داشت ولی هیچ شخص عاقلی معتقد این فقره نمی باید بشود.
یک دیپلومات بزرگی که از امورات روس اطلاع کاملی دارد
بمن نوشته است که هرات از حالا از دست رفته است و بسیاری
از اشخاص دانشمند صاحب وقوف در لندن همین عقیده را دارند
ولی این اشتباه است و دلیلی نیست براینکه هرات از دست ما و از دست

افغانستان بدر خواهد رفت اگر ملت انگلیس در این مسئله مهم و عمده
مواظبت تام و اندیشه منافع خود داشته باشند .

مسئله هرات غیر از مسئله مرو است اگرچه تصرف مرو از جانب روس
از برای ما چندان شایستگی نداشت ولی دولت انگلیس حق دیگری
نداشت مگر اینکه بطور ادب اظهار نارضائی بکند چون مرو اختصاص
نه با ایران و نه با افغانستان داشت و سببی نبود از برای اینکه دولت
روس آنرا تصرف نماید عقیده من اینست که اتصال سرحد روس
با سرحد ما بیشتر فایده دارد تا ضرر از برای ما و طرح یک مملکت
بیطرفی مابین ما و روس هیچوقت محل اعتنا و توجه ما نگردیده است
ولی هرات از متعلقات افغانستان است در یکوقتی انگلیسها حفظ
هرات را تکلیف جوانمردی خودشان دانسته اند و جنگی را اعلان
کرده و محاربه کرده از برای اینکه آنرا در حمایت خود مطمئن بسازند
چیزی که پیش کرده ایم حالا هم خواهیم کرد و تکلیف ما در حفظ هرات

خیلی بیش از تکلیفی است که در سنه ۱۸۳۷ و سنه ۱۸۵۶ داشتیم بواسطه اینکه
تضییع این شهر حالا بیش از پیش از برای ما ضرر کلی دارد و اسباب
توهین از برای اعتبار و شهرت ما بیش از آن وقت خواهد شد بواسطه
اینکه حالا بتعهد مؤکدی ملتزم شده ایم که آنرا محافظت کنیم و تخلف
این وعده اسباب بدنامی ماست .

کاری که روسیه خواهد کرد بعد از این که خود را در صفحات مرغاب
و هریرود مستحکم سازد و آن این خواهد بود دولت ایران را که حالا
مطلقاً در اطاعت اوست تحریک خواهد کرد که ادعای قدیم خود را
درباره هرات که برحسب شرطنامه چهارم مارس ۱۸۵۷ رها کرده است
مجدداً مطالبه نماید و در ابتدا با نفوذ و تمکن خود و بعد با اسلحه
خود معاونت با او خواهد کرد و بجهة اینکه این شهر بزرگ با قلعه های عمده
و وضع خوش مشابه ستراز بورگ است که در تصرف آلمان است
ولی قلباً فرانسه را دوست دارد اغلب اهالی هرات ایرانی هستند

خواه ملتاً خواه از روی میل چون حکومت افغانستان بدرجهٔ ظالم و جبار است
که بالنسبه بدولت ایران طرف ترجیح آنهاست و مشکل هم نیست در اینجا
یکفرقه از طرفداران ایران با روس ترکیب داد و برپا کرد و بیک
همان حکایت قدیم را خواهیم شنید در بارهٔ مظلومیت هراتیها و حقانیت ایشان
برای اتحاد با هموطنهای خودشان ولی دولت انگلیس تصرف هرات را
خواه از جانب ایران خواه از جانب روس باذون نمیتواند داشت
برحسب عهدنامه که چهار سال قبل با امیر حالیهٔ افغانستان تقدیم نمودیم
دولت انگلیس متعهد میشود که ممالک او را از هجوم خارج محافظه نماید
مقصود از هجوم دولت روس است و در عوض امیر افغانستان ملتزم
میشود برا اینکه در روابط خارجهٔ خود نصایح دولت انگلیس را بدون ایراد
پیروی کند. این عهدنامه منعقد شده است و اگرچه میگویند که امیر
میل مخصوصی بروسها دارد ولی من شخصاً معتقد این مطلب نیستم
امیر مخافت زیادی از دولت روس دارد و حاضر است برا اینکه در روابط

خارجهٔ خود پیروی نصیحت دولت ما بکند.
شرطنامهٔ جنگ افغانستان دولت انگلیس را بحالت اول باز نداشت
ما ملتزم شروطی شده ایم که حالا نمیتوانیم آنها را فسخ کرد و از جانب ما
بی ادبی خواهد شد اگر در اجرای تکالیف خودمان کوشش نداشته
باشیم. حال افغانستان را از متعلقات هندوستان میتوان
شمرد استقلال مطلق او محال است پس در صورت تکلیف ما است که
سرحدات این مملکت را از حملهٔ خارجی محفوظ بداریم و مخصوصاً مقاومت
تصرف هرات را خواهیم کرد که کلید هندوستان نامیده شده است
در این اواخر و هجوم بر انبشهر همان تأثیری را خواهد داشت از برای ما
که کشتیهای فرانسه هجوم بر بندر پرتسموت بیاورند.
نتیجهٔ باذون داشتن دولت روس را در تصرف هرات تصغیر
اقتدار و تنزل اعتبار و رونق دولتی ما خواهد شد در مشرق زمین بعضی
اشخاص هستند که برلغت رونق دولتی تبسم میکنند میگویند که این خیال

بی اصلی است که اسباب هلاکت ملل شده است ولی خبر رونق
دولتی اقتدار حقیقی است اقتداری که چند هزار انگلیس را مستعد حکومت
چندین ملیون ملل خارجه میدارد و اگر سفیهانه بگذاریم که رونق
دولتی ما معدوم شود انگلیس از تخت امپراطوری خود پائین آمده
استعفا از سلطنت این ممالک باید بکند .

نه این است که من گمان میکنم که پیشرفت روس با تصرف هرات
تاخت و تاز هندوستان است - دولت روس این قوه را
ندارد و در این قرن نخواهد داشت - انگلیسها عادت دارند
که قوت خودشان را کم و قوت دشمنان خودشان بدرجه اغراق
تصور کنند قشون قفقاز و ترکستان روس هر چه زیاد باشد
شایسته انگلیس نیست که ترسی درباره حمله بسوی هندوستان داشته
باشیم چون چنان حمله جز انهدام دولت روس ثمر دیگری ندارد
ژنرال اسکوبلف در آن طرحی که بجهة حمله هندوستان کشیده است

تصور کرده است که پنجاه هزار قشون از برای این جنگ کافی است
بدون خطری ولی من این طرح را ساختگی میدانم و اینرا باسم
سکوبلف منسوب کرده اند از برای امتحان عقیده انگلیسها .
اگر ژنرال این عقیده را داشته است شخص سفیهی بوده است .
قشون ملکی هندوستان با قشون ذخیره بی انتهائی که دارند از
افواج امپراطور کمتر نیستند .

اشتباهاً
گردیده است
مسئله مصر بطوری اعتنا و توجه انگلیسها را فرا گرفته است که ممکن نیست
آنها را بدیگر طرف عالم پلتیک منصرف کرد ولی یک مسئله مهیب
و تهدید آمیزی در طرف سرحدات ایران و افغانستان سر بر زند
که بیش از مسئله مصر اسباب تشویش خواهد گردید .
بهتر آنکه ملت از پیش خبردار شود و تهیه جلوگیری را فراهم کرده از این
خطر نزدیک احتراز و اجتناب نماید - چند روزی قبل صاحبمنصب
دانشمندی در یک انجمن پلتیکی در این باب رساله خواند که عقاید و صحه

او محل تخمین گردید نزد جمیع صاحبمنصبان اهل وقوف که در آنجا
حضور داشتند همه این صاحبمنصبان متفق الرای بودند در اینکه
پیشرفت دولت روس در آسیای مرکزی با وجود اطمینانی
که دولت روس بدولت انگلیس داده است یک تهدید واضحی است
که لازمهٔ آن یک اظهار صریح فوری است از جانب دولت ما اظهاری
که مناسب شأن عالی ملت انگلیس باشد .

لرد چلمسفرد که شرکت در مباحثه کرد گفت که لشکر موجود هندوستان
با قوت حالیه اقتدار لشکرکشی دور ندارد و در این باب همه او را تصدیق
مینمایند ولی واضح است همچنانکه لرد ناپیر هم اشاره کرد که دولت
انگلیس ذخیره عمده و زیادی در اختیار دارد و امید انکه در هنگام
اتفاق مهمی از برای محافظت منافع خود لشکر کافی فراهم خواهد کرد .
پیشرفت دولت روس در سرحدات ایران و افغانستان او را
در مقامی وادار میکند که اگر قدم دیگری هم پیش نهد اسباب تصادم

مابین او و انگلیس خواهد گردید و در آن هنگام هر کدام از این دو دولت
از جلو طرف مقابل عقب نشینند از آن روز بعد در امورات آسیا
و فرنگستان درجه دوم را خواهد داشت گمان نمیکنم که انگلیسها متحمل
این درجه پستی بشوند - تصرف مرو و پیشرفت روس تا سرحد
سرخس ایران که در این اواخر مورد اعتنای عموم گردیده است
یک نشانه ایست که دولت روس قدم دیگری هم پیش خواهد نهاد
مگر اینکه دولت انگلیس از پیش اظهار کند که تجاوز او از سرحدات
حالیه بجای اعلان جنگ ملاحظه خواهد شد - مقصود و مراد دولت
روس تصرف شهر و قلعه هرات و بلوکات حاصلخیز اطراف اوست لابداً

دولت روس با وجود مدد رومانیا با وصف ذخیره قشون تجدیدی
که داشت بچه صعوبت توانست که عثمانی را مغلوب نماید اگرچه
مملکت او متصل بمملکتش بود .
ژنرال هالی سکوبلف را شخص مطلع آگاهی میدانست در مسئله پیشرفت

روس بسمت هندوستان - سکوبلف گفته است که هر که تصور
امکان حمله بسوی هندوستان کرده است میداند که همین که در یک
نقطه سرحد هندوستان قشون کمی داخل شود یک شورش عمومی را
میتوان برپا کرد در تمام مملکت و نتیجه آن انحطاط اقتدار سلطنت
انگلیس خواهد شد .

در اینباب عقیده ژنرال سکوبلف از درجه اعتبار ساقط است
مانند ملت خودش آنچه را معتقد است هیچوقت اظهار نمیکند بلکه
چیزی را میگوید که اعتقاد آنمطلب از برای منافع خودش صرفه
داشته باشد - هرچه بیشتر اطلاع از امور هندوستان و عقاید
خانواده های حکمران آن ولایت تحصیل میکنیم امکان یک شورش
عمومی را محال می بینیم هیچ نشانه از یک اتحاد ملتی برضد ما
دیده نشده است تا حال و تا هر وقتیکه در این مملکت با درست
کاری و فطانت حکومت کنیم سلطنت ما در امنیت باقی خواهد ماند

ولی ملت انگلیس صریحاً باید بفهمد که تصرف هرات از جانب دولت
روس اسباب چه فتنه ها خواهد شد اگر هم تمام خیالات خوف
اندیش را کنار بگذاریم - اول اینکه ما را مجبور خواهد داشت
بیک جنگی با دولت روس هم در آسیا و هم در فرنگستان که
عاقبت آن جنگ را که میداند چه خواهد شد و اگر هم دولت ما
جنگی را مناسب نشمارد اقلاً اقدامات و تدبیراتی را باید بکار ببرد
که نتیجه و تأثیر تصرف هرات را تخفیف بدهد .

اقدام اولی که باید بکنیم تصرف قندهار و الحاق دائمی او بمملکت
ماست و احداث یک راه آهن تا آنجا و ساختن قلعه های درجه
اول که مخارج ساختن این قلعه ها کمتر از سه ملیون نخواهد شد
سلطنت افغانستان از میان برداشته خواهد شد و مشغله
حکومت پرمشقت ولی ثمر این سودان آسیائی برعهده ما خواهد شد
من همیشه برضد تصرف قندهار از جانب انگلیس بوده ام بجهت اینکه

توقف ما در انجا اقامت امیر را در کابل غیر ممکن میسازد ولی معتقد هستیم که پیشرفت ما بسمت قندهار چاره واحدی است اگر روس بسمت هرات پیش رود گذشته ازین دولت انگلیس مجبور خواهد شد که بغداد و سواحل خلیج ایرانرا هم تصرف نماید و همچنان تصرف دایمی مصر یکی از لوازم بسیار مهم میشود از برای ما بهتر انکه ملت انگلیس از مخارج و زحماتی که پیشرفت روس سبب خواهد شد غافل نباشند .

تجربهٔ من از امور و پلتیک دولت روس اینست که هیچ اعتنا باظهارات شکایت هیچ وزارت نمیکند و باکی ندارد مگر ازینکه ملت انگلیس مصمم مقاومت براین هجوم دولت روس بشرافت ملی خود شود و اینخیال خود را اظهار بکند .

حالا دیگر آنوقت گذشت که از برای دلالت بکاری میگفتند که پیشرفت روس در آسیا منافع از برای تمدن دارد یعنی بملاحظه

آزادی غلامها در آسیای مرکزی و ثانیا اینکه ثابت شده انگلیس منت که از پیشرفت همچشم خود اظهار ترس نماید پیشرفت روس هیچ منافع بعالم تمدن ندارد و مانند تاخت و تاز ملل وحشی است که بفرنگستان حمله آوردند و در مدت چندین قرن تمدن و ترقی فرنگستانرا پامال کردند - آزادی که دولت روس مجری خواهد داشت از دسته های مقصرین که هر سال بسیبریا فرستاده میشوند پیداست و مقاصدی که درباره انگلیس دارد از حالا از کلمات روزنامجات و اشخاص معروف او دیده میشود و معلوم است همچنانکه در تصرف مرو هم دیده شد که دولت روس از برای پیشرفتن خط سرحد وقتی را منتخب میکند که ما مشغول بیک گرفتاری بسمت دیگر هستیم اینجا ما محل ترس از دولت روس نیست هم در قوت و هم در شعور و هم در هر گونه اسباب تمدن خیلی قویتر از روس هستیم قوت روس بسته است بظلم و استبداد دولتی و اطاعت یک ملت

بی تربیت - این قوتی است که مانند امواج دریا استعداد وری
ملت انگلیس آنرا میتواند جلوگیری کرد .

بعد از انتشار این کاغذ مسئله ترکستان مورد مباحثه میان اشخاص
معروف انگلیس گردیده است و از این قبیل سر ژرژ کامبل از اجزاء
مجلس پارلیمنت نامه نوشته است بروزنامه طیمس بتاریخ بیست و
نهم ماه مه که ذیلاً ترجمه شده است .

در مسئله آسیای مرکزی متأسف از این هستم که مستر گریفن را در صف
خائفان و اندیشه ناکان می بینیم - اگر مأذون میدارید چند کلمه
مختصری عقیده خود را در وضع و حالت این مسئله بیان خواهم کرد
و قصدی را که داشتیم از اینکه یک مملکت بیطرفی میانه ما و دولت
روس مقرر و برقرار باشد مدتی است رها کردیم و چون ما بین
این دو دولت اتفاق سر گرفته است که ترکستان بتمکن پلتیکی
روس و افغانستان به انگلیس واگذار شود و هر کدام از این دو دولت

در حدود معینه خود آنچه را شایسته میشمارد حق دارد اجرا کند بدون
ایراد گیری و مداخله طرف دیگر - و چون ترجیح میدهیم بر اینکه
مثل دولت روس همسایه نداشته باشیم بنابراین تا وقتی که
اقدامات دولت روس در ترکستان محدود بماند حق ایراد گیری را
نداریم ولی چیزیکه بر دست اشخاص بر ضد روس سند و دلیل شده است
این است که دولت روس عادت دارد که در ابتدا منکر مطلبی میشود
و بعد همان را مجری بدارد .

دولت روس با تمام جسارت ادعای حقانیت میکند که آنچه را
شایسته میداند در ترکستان حق دارد بکند و از این اظهار دولت
روس حق شکایت را نداریم و چند سال قبل هم در مجلس وکلا وزیر اعلی
لرد بیکنسفیلد همین مطلب را بیان کرد و تصرف مرو هم بدین وسیله
ملاحظه شد و فی الحقیقه بعد از آن که دولت روس متصرف مملکت
عشق آباد است تصرف مرو یک انگشت او را بهندوستان نزدیکتر نمی آورد

ولی سرخس مسئله دیگری است گمان آنکه قراولخانه که ایران در آنجا
دارد بعضی اوقات اینطرف و بعضی دیگر آنطرف رودخانه بوده است
و این رودخانه عادتاً خشک است و اگر هم سرحد میانه این دو
مملکت مشخص شده باشد باز قرار داد یک قراولخانه از جانب
دولت روس بر مقابل قراولخانه دولت ایران عمل غیر دوستانه
است و این را بدولت روس اظهار باید کرد .

در مسئله هرات هیچوقتی ادعای دولت ایران بدین خوبی محافظه
نشده است و اگر این حقیقت دارد ما بر ضد اصول و قواعد ملتی خود مستر گریفن مینویسد
حرکت میکنیم که ملتی را بر خلاف رأی خود باطاعت یک حکومت
خارجه یعنی حکومت افغانستان مجبور میداریم در هر صورت چون
بی شبهه دولت روس میداند حرکت خود بسمت هرات باعث
نقض عهدنامه منعقده مابین روس و انگلیس خواهد گردید این قدرها
پیش نخواهد نهاد مگر در وقت قطع روابط و در حقیقت همسایگی

روس اسباب صدمه خواهد شد اگر نه بملاحظه پلتیکی اقلاً بملاحظه
مخارجیکه سبب خواهد شد و این از حالا نمایان است - از برای
شهادت این مطلب راه آهن هرات را ملاحظه باید داشت که اضافه
دخل هندوستان را مصروف و باقی را هم حاصل نماید .

عقیده بعضی از ماها اینست که باید قوای خودمان را بزودی بذل
نمائیم بهتر آنکه بزبان و اقدامات معتدله قانع شویم تا اینکه تعجیل
و شتاب زدگی کنیم بهترین خاطر جمعی که از عارض شدن یک
اغتشاش مهمی داریم ضعف داخلی آشکار دولت روس است
و همین مطلب که وقتی دولت روس قویتر باشد بسیار اندیشه‌های
دیگر دارد نزدیکتر بخاطر خود تا خیال تصرف هندوستان .

صورت کاغذ دیگری مورخه سیم مه

بسیار ممنون خواهید ساخت مرا اگر اذن بدارید که هرچند کلمه مختصری
بعنوان تفسیر و توضیح عقیده خود را درباره کاغذ مستر گریفن متعلق

به پیشرفت روس بسمت هندوستان بیان بکنم .

مقاله که ایشان نوشته بودند اگرچه پرتأثیر ولی بسیار پیچیده بود مستر گریفین میگوید که محل ترسی از دولت روس نداریم بعلت اینکه هم در قوت و اقتدار هم در استعداد و فطانت و هم در هر گونه اسباب تمدن دولت انگلیس قویتر از طرف مقابل است و بطور تحقیر اظهار میکند که از برای سلطنت هندوستان ما هیچ محل اندیشه و تشویش نیست اگر هم هرات بتصرف روس بیفتد و طرح یک هجومی را بسمت هندوستان که اغلب به ژنرال سکوبلف منسوب میدارند سر گریفین آنرا از جمله خیالات یک شخص سفیه میداند و میگوید که تاخت و تاز هندوستان ثمر دیگری نخواهد بخشید مگر شکست کلی سلطنت روس اگر بدرستکاری و فطانت حکومت بکنیم در هندوستان سلطنت ما همیشه در امنیت باقی خواهد ماند - ولی فوراً بعد از اظهار این عقاید میگوید که اگر دولت روس هرات را تصرف کند

سبب یک جنگی خواهد گردید مابین دولت روس و انگلیس هم در فرنگستان و هم در آسیا و عاقبت همچنین جنگ بزرگی را که میداند که چه خواهد شد - باز در این مسئله هم اظهار شک میکند و میگوید که در صورتیکه ملت انگلیس همخیال او نباشند در اینکه جنگ را اعلان کنند بملاحظه اقتضای شرافت ملی اقلاً باید چندین اقدامات بکار برند اولاً قندهار را باید تصرف نمود و آنرا بوضع یک قلعه درجه اول باید ساخت با سه ملیون لیره مخارج ثانیاً بغداد را با قشون انگلیس تصرف و متحکم باید ساخت که اینهم بعقیده من سبب جنگ دیگری با دولت عثمانی خواهد گردید و ثالثاً سواحل خلیج ایران را باید تصرف کرد که این یک سبب تصادم با دولت ایران خواهد شد و رابعاً تصرف دائمی مصر هم از جمله ضرورات خواهد شد و این اقدام هم غیر ممکن است بدون اینکه قطع روابط جمهوری فرانسه روی ندهد و اینهمه اقدامات بعقیده

مستر گریفن نوشته است که بملاحظه خطر حالیه یا آینده است فقط از برای
اجراء تکلیف و اقتضای شرافت ملی الحال ملاحظه شان و شرافت
ملی که اینهمه عاقبتهای عمده را نتیجه خواهد بخشید و مابین دولت ما
و انصاف و بنای متمدن اسباب تصادم خواهد گردید منوط به جهت
مستر گریفن بدینطور آنرا بیان میکند — برحسب اقرارنامه که چهار سال
قبل مامور شدم که با میر حالیه افغانستان تقدیم نمایم دولت
انگلیس ملتزم شد بر حفظ تمام تصرفات او در صورت هجوم خارجی
یعنی از طرف دولت روس و مخصوصا هم اسم این دولت را در آن
نامه برده بودند و در عوض امیر افغانستان متعهد شده است براینکه
بدون اراده گیری نصایح دولت انگلیس را در روابط خارجه خود پیروی
کند گویا مطالعه کنان این مقاله مستر گریفن گمان کنند که اینهمه نقاره است
از برای اینکه ملت انگلیس را بیدار کند و متذکر سازد از تکالیف و فرایض ما
نسبت با میر عبدالرحمن خان ولی خیر — نتیجه اول اجراء عهد و التزام

ما در باره حفظ و حمایت امیر این خواهد شد که سلطنت او را برهم
خواهیم زد — در نامه خود چنان نوشته است سلطنت
افغانستان معدوم خواهد شد و حکومت پر مشقت و بی ثمر این
ولایات با این سو و آن آسیائی بر عهده ما واگذار خواهد شد
در حقیقت عجب تفرجی کرد از همه این قهقهه مجددا طلب اعتنا میکنم بر
افادا ما نیکه تکلیف و مطالبیکه اظهار میکند.
اولا تصرف هرات از جانب دولت روس هجوم میست بر هندوستان
و چنان قصدی ثمر دیگری نخواهد بخشید مگر شکست دولت روس.
ثانیا در صورتیکه دولت روس هرات را تصرف کند محض تکلیف
شرافت ملی مجبور تصرف قندهار و بعد از خلیج ایران و مصر خواهیم گردید
ثالثا این شرافت ملی از آنجا ست که ملتزم معاهده حمایت امیر
و محافظه تصرفات او بر ضد هجوم خارجی گردیده ایم.
رابعا اگر این شروط را اجرا خواهیم داشت امیر افغانستان را

از میان برداشته تمام افغانستانرا با شصت هزار قشون تصرف
باید بکنیم درصورتیکه از دیگر طرف هم با دولتین روس و فرانسه
و عثمانی و ایران در جنگ میباشیم .

چندین دفعه هم در روزنامه طیمس و هم در جای دیگر طلب اعتنا
و توجه و وارسی کرده‌ام از جانب پارلیمنت درباره امور هندوستان
که بیش از حالا اطلاع بهم برسانند و حال که طلب اعتنا کردم بر
مطالب و اظهارات نامه مستر گریفن بجهة این بود که خود این کاغذ
یک دلیلی است از برای تکلیف من - عقیده بعضی اشخاص اینست
که لازم نیست که از جانب پارلیمنت غوررسی زیادی درباره
پلتیک هندوستان بشود و این مطالب را منحصر باید داشت فقط
بتحقیقات اهل وقوف که میتوانند بیش از مجلس اعیان و وکلا
اطلاع در آن باب داشته باشند خوب باید مستر گریفن یکی از
آن اشخاص اهل وقوف باشد و حال اینکه نمیتوان تکلیفی نامناسبتر

و پلتیکی بیمصرفتر از این تکلیف تصور نمود .

من گمان نمیکنم که دولت روس خیال هجوم هندوستان را داشته
باشد و میداند که آن از جمله چیزهای غیر ممکن است ولی اگر چنان
خیالی داشته باشد و بداند که ما پیروی نصیحت مستر گریفن را خواهیم کرد
اسباب خرابی دولت ما خواهد گردید بتعجیل تمام هرات را تصرف
میکند حتی در صورتی هم که جنگ با دولت ایران و عثمانی را از
تکالیف او فرو گذاریم فقط تصرف قندهار کافی است که اسباب
جلوگیری پیشرفت روس را از دست ما بیرون کند .

اطلاع کلی در امورات افغانستان لازم نیست از برای فهمیدن
اینکه در تمام افغانستان فقط یک شخصی هست که دوست حقیقی
دولت انگلیس است و این شخص امیر حالیه است ولی از آن وقتی
که بموجب تصرف قندهار امیر از میان برداشته شود تمام افغانستان
مثل یکنفر برپا خواهد شد از برای محافظه مملکت خود بر ضد این دشمنان

وطن که دفعه سیم است که خواسته اند مملکت شانرا تصرف نمایند
آرزوی انتقامی که دارند از جمیع دشمنهائیکه با آنها کرده ایم اسبابی
خواهد شد که آنها را وادار خواهد کرد بمعاهده با دولت روس و
باید پیش نظر داشت که چنان جنگی غیر از جنگهای ۱۸۳۸ و ۱۸۷۹ خواهد شد
سرحد مجازی سلطنت هندوستان را باید بمجاورت یک ملت
صداقت کیش و رضامندی مستحکم سازیم و اگر باینگونه نصایح
گوش ندهیم هیچوقت بمطلب نخواهیم رسید و ثمر آن ازدیاد
مالیاتی خواهد شد که از حالا هم بسیار بار سنگین شده است و فرستادن
قشون ما به یک مملکت و آب و هوای دیگری که آنها عادت
ندارند و مضر صحت مزاج آنها خواهد شد .

سرتاپر که از اهل نظام مشهور دولت انگلیس است یکی از چیزهای
مسلم داشته است این مطلب را که در صورتیکه دولت روس خیال
هجوم هندوستانرا داشته باشد انگلیس باید منتظر آن شود در نزدیکی

سند نه اینکه پیش برود تا هر وقتیکه این نصیحت را گوش بدهیم
خاطرجمع میتوانیم شد و علاوه بر این عقیده من اینست که در هر صورت
قصد تصرف افغانستان ثمر دیگری نخواهد بخشید مگر شکست ما و عصیان
بزرگی و خرابی سلطنت هندوستان .

بتاریخ سیم ماه مه از پطرزبورغ بروزنامه طیمس مینویسند .

کومیته مخصوصی که در تحت ریاست کنت اکنیاتیف از برای تنسیق
و تنظیم ترکستان تشکیل یافته بود لایحه را انشا کرده است از برای
اصلاحات و تغییرات اداره در آسیای مرکزی این ولایات حال
در عهده والیگری حکمران کل ژنرال رزنباک مقرر شده است و
ژنرال مذکور روز شنبه گذشته از پطرزبورغ روانه و عازم تاشقند
شد بمأموریت خود بجای ژنرال چرنایف - این لایحه از روی
ترتیب تحقیقاتی است که پارسال یکی از اجزاء مجلس اعیان گیرس
درباره امور ترکستان تحصیل کرده است .

از جمله چیزهائیکه بیشتر مورد توجه این کوبنه گردیده است تغییر نقاط مهمه
عسکریه است (گویا از این قبیل اشغالهای تخت است از تاشکند بسمرقند)
و تغییرات در راهها و معابر و سکنی دادن دهاتیهای روس که از محالات
مرکزی روسیه با تضییقات باید نقل کرد و اجرای سبک تازه آبیاری و احداث
مخزنها و انبارهای تجارتی و خطوط راه آهن و نقاط دیگر این لایحه متعلق است
بادخال قوانین دیگر دولت روس که از ۱۸۶۴ معمول است و همچنین بعضی
اصلاحات در قوانین مملکتی مربوط باهالی این ولایات و تعلیم آنها و زراعت و غیره
مانند جمیع لایحه هائیکه روسها انشا میکنند این یک هم بسیار پرادعا است
بر روی کاغذ ولی چیزیکه طرف اعتنای انگلیسها میباید شد اشغال نقاط
عسکریه است که موافق مقاصد آینده روس تغییر مینماید .

مورخه سی و یکم مه نقل از روزنامه طیمس — روزنامه قفقاز مطبعه تفلیس با
مقاله تازه در باره سرخس نوشته است و بعد از تصدیق اظهار روزنامه
سن پطرزبورغ که سرخس قدیم قسمتی است از دشت مرو که دولت روس

تصرف کرده است عقیده شخصی خود را بیان میکند که باید قشون ساخلوی
ایران سرخس تازه را که برکنار طرف مقابل رود تجن واقع شده است
تخلیه نماید و تکلیف محافظت سرحد ایران از هجوم تراکمه واگذار شود
بدولت روس و دولت روس قوای زیادی و تحصنات مخصوصی باید
در سرخس قدیم داشته باشد سرخس نوشخون با قشون ساخلوی ایران
نقطه ایست بسیار دور از سرحدات حقیقی دولت ایران بعلت اینکه میانه سرخس
و نزدیکترین سکنای ایران نود میل بلکه بیشتر مسافت زمین بیابان و غیر
مسکون است و گذشته از این قشون ساخلوی ایران اقتدار جلوگیری تاخت
و تاز ترکمان نداشته است چنانچه از اتفاقات پیش نمایان است .
دولت روس بر عهده خود گرفته است که سرحد شمال شرقی ایرانرا محافظت نماید
از هجوم تراکمه و وزارت امور خارجه روس لازم می بیند که یک قشون ساخلوی را
در سرخس قدیم مقرر کند هم از برای محافظت سرحد ایران و هم دشت مرو .

ترجمه چاکر اوانس مسیحی و تحریر چاکر جان نثار میرزا احمد قزوینی

شهر رمضان المبارک
۱۳۰۱